

„Polineuropatia motoryczna oraz sensoryczna w szpiczaku mnogim - powikłania po leczeniu talidomidem i bortezomibem. Rola badań neurofizjologicznych - doświadczenia własne”

***Marta Banach
Pracownia EMG
Zakład Neurofizjologii Klinicznej
IPiN -Warszawa***

NEUROPATIA POLEKOWA USZKODZENIA JATROGENNE

Objawy niepożądane po zażyciu leków są najczęstszą przyczyną neurotoksyczności obwodowego układu nerwowego.

Częstość ich występowania szacuje się na około

10%

NEUROPATIE POLEKOWE

- Rodzaj neuropatii polekowej i nasilenie jej objawów zależy zazwyczaj:
  - od dawki leku,
  - czasu trwania terapii,
  - chorób towarzyszących (np. neuropatie wrodzone, porfiria)
  - indywidualnych różnic w metabolizmie.

NEUROPATIE POLEKOWE

Znajomość mechanizmu działania określonych leków okazała się przydatna do analizy patogenezy polineuropatii.

- Większość neurotoksyn uszkadza:
- dystalną część aksonu
- inne działają na perikarion
- a jeszcze inne na komórki Schwanna lub mielinę.

NEUROPATIE POLEKOWE

W zależności od miejsca uszkodzenia neuropatie
polekowe

dzielimy na:

1. aksonopatie
2. mielinopatie
3. neuronopatie

Większość substancji neurotoksycznych powoduje
uszkodzenie o

charakterze aksonopatii,

a rzadziej – o charakterze pierwotnego procesu
demielinizacyjnego.

Jeżeli neurotoksyna zostanie w porę usunięta, może
objawy mogą

całkowicie się cofnąć.

NEUROPATIE POLEKOWE

1. Większość substancji neurotoksycznych, wpływając na transport aksoplazmy, powoduje dystalne zwyrodnienie aksonalne z zaoszczędzeniem ciała komórki.

Wyniki badań histopatologicznych osób narażonych na zatrucia przemysłowe i leki oraz wyniki badań eksperymentalnych na zwierzętach potwierdziły zwyrodnienie aksonu o charakterze tzw. obumierania wstecznego (dying back).

2. W przypadku procesu demielinizacyjnego należy rozważyć, czy uszkodzenie ma charakter pierwotnego uszkodzenia komórek Schwanna, czy też wtórnej demielinizacji.

Charakterystyka kliniczna

- *obraz kliniczny aksonopatii:*
- symetryczna, dystalna polineuropatia czuciowo-ruchowa o charakterze stopniowo postępującym, z typowymi „skarpetkowo-rękawiczkowymi” zaburzeniami czucia
- w późniejszym okresie może dojść do niewielkiego niedowładu i zaniku mięśni dalszych kończyn z osłabieniem lub brakiem odruchów głębokich.
- Proces zdrowienia przebiega wolno.

Charakterystyka kliniczna

Obraz kliniczny mielinopatii:

- objawy są zazwyczaj symetryczne z przewagą zajęcia mięśni dalszych.
- u części chorych wyraźnie dominuje osłabienie proksymalne i/lub asymetria objawów.
- Osłabienie siły mięśni jest zazwyczaj niewielkie lub umiarkowane i stosunkowo rzadko ulega uogólnieniu.
- W obrazie klinicznym przeważają niedowłady nad zaburzeniami czucia, często występuje uogólnione osłabienie lub brak odruchów głębokich oraz ataksja.
- W każdym przypadku należy wykluczyć nabyte polineuropatie demielinizacyjne.

Charakterystyka kliniczna

- *W przypadku neuronopatii stwierdzamy:*
uogólniony wzór osłabienia siły mięśni z brakiem odruchów głębokich i ataksją.
- Czuciowa neuronopatia z uszkodzeniem grubych włókien mielinowych oraz neuronów czuciowych, pojawiająca się po narażenia na cisplatynę, metronidazol, podofilotoksynę, pirydoksynę, Taxantex oraz talidomid charakteryzuje się osłabieniem odruchów głębokich, osłabieniem czucia głębokiego, objawami pseudoatetozy i ataksją chodu.

Charakterystyka elektrofizjologiczna

- Badanie elektrofizjologiczne pozwala:
  - potwierdzić polineuropatię z określeniem kolejności i selektywności zajęcia poszczególnych nerwów oraz określić symetrię występujących zmian.
  - pomaga również ocenić rozległość uszkodzenia, określić jego typ oraz dynamikę procesu chorobowego.

Charakterystyka elektrofizjologiczna

- Uszkodzenie aksonalne charakteryzuje się:
  - obniżeniem amplitudy odpowiedzi czuciowej i ruchowej przy prawidłowej lub miernie zwolnionej szybkości przewodzenia,
  - zazwyczaj z objawami ostrego odnerwienia i/lub cechami reinerwacji w mięśniach odsiebnych.

Charakterystyka elektrofizjologiczna

- Zwolnienie szybkości przewodzenia znacznego stopnia we włóknach ruchowych i czuciowych nerwów obwodowych wraz z wydłużeniem latencji końcowej oraz latencji fali F wskazuje na proces demielinizacyjny.
- Obraz elektrofizjologiczny polineuropatii toksycznych może być bardzo zróżnicowany.
- Poniżej przedstawiono różne typy neuropatii toksycznej w zależności od rodzaju neurotoksyny oraz charakteru zmian w nerwach obwodowych.

Neurotoksyna	Charakter zmian w nerwie
amiodaron, perheksylina, suramina, tacrolimus, L-tryptofan	demielinizacja lub zmiany aksonalno-demielinizacyjne
amiodaron, dapsona	neuropatia, głównie ruchowa
cisplatyna, metronidazol, pirydoksyna, taksony, talidomid	neuronopatia czuciowa
uszkodzenie nerwu podczas znieczulenia miejscowego oraz po podaniu antybiotyku, fenolu w okolicę nerwu	mononeuropatia
klofibrat, sole złota, oksaliplatyna, penicylamina	miokimia/neuromiotonia

amiodaron, Gangliosides, sole złota, nitrofurantoina, suramina, winkrystyna	neuropatia o szybkim przebiegu, naśladująca zespół Guillaina i Barrégo.
heroina, interleukina	pleksopatia splotu barkowego:
amiodaron, chlorochina, etanol, penicylamina, L-tryptofan, winkrystyna	neuropatia + miopatia
akrylamid, amitryptylina, arsenik, tlenek węgla, kolchicyna, etambutol, alkohol etylowy, Ethylene oxide, rtęć, złoto, hydralazyna, izoniazyd, lit, metronidazol, nitrofurantoina, N2O, paklitaksel, perheksylina, fenytoina, tal, winkrystyna	neuropatia czuciowo-ruchowa, bez zwolnienia szybkości przewodzenia

**cisplatyna, alkohol etylowy,
metronidazol, pirydoksyna,
talidomid, tal, Vacor**

neuropatia czuciowa

**cymetydyna, Dapson,
disulfiram, doksorubicyna,
nitrofurantoina, stry
organofosforanów (OP, OPIDN),
winkrystyna**

**neuropatia ruchowa lub
przewaga zajęcia włókien
ruchowych nad czuciowymi,
bez zwolnienia
szybkości przewodzenia**

**arszenik (po ostrym zatruciu),
amiodaron, Carbon disulfide,
arabinozyd cytozyny (ara-C),
metylo-n-butyloketon, n-
Hexane, Saksytoksyna (bloker
kanałów sodowych), suramina,
Swine flu vaccine**

**neuropatia ruchowa lub
przewaga zajęcia włókien
ruchowych nad czuciowymi z
współistniejącym zwolnieniem
szybkości przewodzenia o
znacznym stopniu
zaawansowania**

NEUROPATIE POLEKOWE

- Do leków, w przypadku których dobrze udokumentowano toksyczny wpływ na obwodowy układ nerwowy, należą:
- amiodaron, kapsaicyna (afferentne miejscowe podrażnienie), chloramfenikol, chlorochina, cisplatyna, kolchicyna, Dapsone, Disulfuram, etambutol, sole złota, Hadralazine, izoniazyd, metronidazol, mizonidazol, nitrofurantoin, Nitrous oxide, Nucleoside analogues, Perhexilene maleate, podofilotoksyna, pirydoksyna, suramina, tacrolimus, Taksony, talidomid, L-tryptofan, widarabina, Vinca alkaloids.

NEUROPATIE POLEKOWE

- Do leków, które z dużym prawdopodobieństwem mogą spowodować wystąpienie neuropatii obwodowej, zaliczamy: almitrynę, bortezomib, Cycloleucine, cytarabinę, Dichloroacetic acid, Ethionamide, Gangliosides, glutetymid, Griseofulvin, Hexamethylmelamine, hydralazyna, leflunomid, lidokaina, Methyl methacrylate, Muzolimine, naproksen, penicylamina, fenytoina, sulfasalazyna, Sulfonamides, Trithiozine, zimeldyna.

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

Talidomid został wycofany w 1961 roku z powodu znacznej teratogenności.

- Stosunkowo niedawno zaczęto go stosować ponownie ze względu na właściwości immunomodulujące i przeciwzapalne.
- FDA dopuściła go do stosowania w leczeniu guzkowego zapalenia tętnic wywołanego trądem.
- Obecnie prowadzi się badania kliniczne oceniającego skuteczność oraz bezpieczeństwo tego leku w zespołach dysplastycznych, chorobach układowych, nowotworowych i hematologicznych.

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

- W 1960 roku po raz pierwszy opisano czuciową i ruchową polineuropatię.
- Częstość występowania:
  - różnie określana, zwykle >50% osób stosujących lek przez >6 miesięcy
  - wg. niektórych autorów obejmuje 100% pacjentów leczonych talidomidem.
- Narastanie objawów od 1 do 8 m-cy od rozpoczęcia leczenia
- Częściej występuje u kobiet i osób starszych

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

Czuciowa polineuropatia typu aksonalnego o niewyjaśnionej dokładnie patogenezie.

1. (dying –back) Zaburzenie metabolizmu dotyczą całego włókna nerwowego, ale uszkodzeniu ulega najbardziej wrażliwy końcowy odcinek aksonu, proces zwyrodnienia odbywa się w kierunku komórki – stąd nazwa obumierania wstecznego

Jeżeli uszkodzenie obejmuje większość włókien w nerwie, daje kliniczny obraz symetrycznej polineuropatii

-najczęściej włókna czuciowe

-włókna ruchowe nerwów strzałkowych

Zwykle bardziej podatne są cienkie włókna różnych modalności niż najgrubsze i najdłuższe włókna

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

Ganglionopatia tzw. „Potalidomidowa ganglionopatia”

Zwyrodnienie komórek czuciowych zwojów nerwowych (rogi tylne rdzenia)

- *możliwe jest zajęcie pewnej populacji włókien (różna wrażliwość komórek zwojowych na czynnik toksyczny)*
- *Uszkodzenie gałęzi obwodowej (n.rdzeniowy)*
- *Uszkodzenie gałęzi ośrodkowej (sznury tylne rdzenia kręgowego)*

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

- biopsja nerwu łydkowego wykazuje głównie utratę dużych włókien mielinowych
- badania neuropatologiczne wykazały utratę czuciowych włókien nerwowych oraz komórek zwojów korzeni grzbietowych.

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

- **1. Neuropatia aksonalna czuciowa**
- neuropatii często towarzyszy rumień rąk i łamliwe paznokcie rzadziej
- **2. Neuropatia aksonalna czuciowo-ruchowa**
- Parestezje w postaci drętwień, mrowień, rzadziej objawy bólowe
- (dystalnie, symetrycznie umiejscowiona niedoczulica lub hyperpatia najczęściej
- obejmująca stopy a następnie dłonie)
- Czasem bolesne kurcze łydek
- **Ganglionopatia (z następowym rozprzestrzenianiem się na sznury tylne rdzenia kregowego)**
- Zaburzenia czucia głębokiego, ataksja pod postacią zaburzeń chodu
- arefleksja
- Dodatnia próba Romberga

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

- Okazało się, że wystąpienie PNP nie zależy od dziennej dawki leku ani czasu trwania terapii.
- Cousting – fenomen pogarszania się objawów polineuropatii przez okres miesiąca po odstawieniu leku.
- 25% pacjentów zdrowieje zupełnie
- 30% pacjentów zdrowieje częściowo
- 45% pacjentów nie poprawia się

NEUROPATIA WYWOŁANA TALIDOMIDEM

- Przeprowadzenie okresowych badań elektrofizjologicznych zminimalizowało ryzyko wystąpienia ciężkiej neuropatii prowadzącej do niepełnosprawności.
- Najwcześniej występującym nieprawidłowym parametrem elektrofizjologicznym jest obniżenie amplitudy lub brak odpowiedzi czuciowej podczas stymulacji nerwów łydkowych.

NEUROPATIE WYWOŁANE BORTEZOMIBEM

- Bortezomid inhibitor proteasomu, wiążąc się z tubuliną, uszkadzają mikrotubule i wpływają na transport aksoplazmy, powodując symetryczną czuciową polineuropatię typu aksonalnego zazwyczaj z zaoszczędzeniem włókien ruchowych.
- Polineuropatię obwodową stwierdza się u około 31% pacjentów

NEUROPATIE WYWOŁANE BORTEZOMIBEM

- W obrazie klinicznym dominują bóle i parestezje. Uszkodzenie dotyczy wszystkich typów włókien czuciowych
- W diagnostyce różnicowej należy rozważyć polineuropatię paranowotworową o podobnym obrazie klinicznym.
- Stan pacjentów może się poprawiać bardzo wolno przez miesiące, a nawet lata po odstawieniu leku. W badaniach morfologicznych obserwuje się zwyrodnienie aksonalne z wtórną demielinizacją.
- Badania elektrofizjologiczne wykazują obniżoną amplitudę lub brak potencjałów czuciowych z prawidłowym przewodzeniem we włóknach ruchowych. Zapis EMG świadczy o uszkodzeniu neurogenym .

Protokół badania odsiebnej, symetrycznej polineuropatii

- badanie nerwu łydkowego i włókien ruchowych nerwu strzałkowego głębokiego w 1 kończynie dolnej

nieprawidłowe

- badanie włókien czuciowych n. łydkowego i n. pośrodkowego oraz wł. ruchowych n. łydkowego
- w przypadku braku jednej z odpowiedzi - badanie analogicznych nerwów po

prawidłowe

- brak dystalnej symetrycznej polineuropatii

Polineuropatia aksonalna

- elektrofizjologiczne kryteria rozpoznania

- - spadek amplitudy CSAP i CMAP $\geq 2,5$ SD średniej wartości normy
  - spadek CV we włóknach czuciowych i ruchowych $\leq 2,5$ SD średniej wartości normy
  - wydłużenie ruchowej latencji końcowej $\leq 2,5$ SD wartości normy.

- spełnione kryteria uszkodzenia aksonalnego co najmniej w 2 nerwach dwóch różnych kończyn
- Obecność objawów odnerwienia i/lub reinnerwacji w badaniu EMG

Klasyfikacja polineuropatii typu

Typu aksonalnego **aksonalnego**

- Neuropatia w chorobach tkanki łącznej
- Neuropatie w chorobach ogólnoustrojowych (cukrzyca, niewydolność nerek, choroby tarczycy)
- O podłożu toksycznym (np. alkoholizm) i polekowym

Typu aksonalnego lub demielinizacyjnego

- Neuropatia paranowotworowa
- AIDS
- Cukrzyca
- zespół Millera - Fishera
- Choroby wątroby

POLINEUROPATIE POLEKOWE

- 1. Tacrolimus
- Tacrolimus jest lekiem immunosupresyjnym stosowanym profilaktycznie po transplantacji narządów.
- Działanie toksyczne na ośrodkowy układ nerwowy jest częste, obejmuje encefalopatię, napady padaczkowe, mutyzm akinetyczny, drżenie oraz bóle głowy.
- Niektóre doniesienia sugerują związek stosowanego leku z rozwojem objawów podobnych do przewlekłej zapalnej polineuropatii demielinizacyjnej (CIDP), nie jest jednak do końca jasne, czy za rozwój polineuropatii odpowiedzialny jest stosowany lek czy też inny mechanizm.
- Do tej pory nie przeprowadzono badań eksperymentalnych na zwierzętach dokumentujących neurotoksyczność obwodową tego leku. Wykazano natomiast, że cyklosporyna (związek o podobnej budowie) wywołuje przewlekłą nawracającą formę alergicznego zapalenia nerwów u szczurów..

Skala ciężkości bólów neuropatycznych wg kryteriów tzw. Czuciowej neuropatii toksycznej

0.Brak dolegliwości

1.Parestezje nieupośledzające funkcji, bez zmian w odruchach głębokich

2.Parestezje, zaburzenia czucia upośledzające funkcje bez wpływu na aktywność dnia codziennego

3.Trwałe upośledzenie funkcjonowania

NEUROPATIE POLEKOWE

- Postawienie rozpoznania polineuropatii polekowej wymaga zapoznania się z objawami niepożądanymi określonego leku, ustalenia wiarygodnego związku czasowego pomiędzy przeprowadzoną terapią lub narażeniem a wystąpieniem pierwszych objawów polineuropatii oraz wykazanie zauważalnej poprawy klinicznej po odstawieniu lub zmniejszeniu dawki leku.

POLINEUROPATIE POLEKOWE

- Talidomid i Bortozomib są częstą przyczyną polineuropatii, którą trudno odróżnić od polineuropatii w przebiegu szpiczaka mnogiego i innych dyskracji plazmocytowych.
- Od 2 do 13%-dane kliniczne
- Do 39% -dane elektrofizjologiczne

Najczęściej występujące uszkodzenia obwodowego układu nerwowego w szpiczaku mnogim

- Mononeuropatia wieloogniskowa
- Polineuropatia czuciowo-ruchowa dystalna, symetryczna
- Polineuropatia czuciowo-ataktyczna
- Polineuropatia przypominająca CIDP
- Neuropatia bólowo-wegetatywna

Mononeuropatia wieloogniskowa

- Jest wynikiem nacieków plazmatycznych na korzenie lub nerwy

Polineuropatia ruchowo-czuciowa dystalna symetryczna

- Najczęściej występuje u chorych na szpiczaka, w trakcie trwania choroby, ma charakter zespołu paraneoplazycznego.

Neuropatie paranowotworowe (1)

- ***Definicja:***

Jedno z neurologicznych powikłań nowotworu złośliwego, nie spowodowane rozrostem guza, obecnością ognisk przerzutowych w OUN, radiochemioterapią, niedożywieniem, ani współistniejącym zakażeniem

- ***Patomechanizm:***

Białko monoklonalne może wykazywać właściwości przeciwciał skierowanych przeciwko antygenom osłonki mielinowej lub aksonu. Wykazano, że neuropatia motoryczna jest wynikiem

Obecności przeciwciał przeciw ganglizydowi GM1, obecnemu głównie na neuronach ruchowych, a neuropatia czuciowa wiąże się z przeciwciałami przeciw ganglizydowi GD1b, który występuje

Typy uszkodzenia nerwów obwodowych w przebiegu zespołu paraneoplastycznego (2)

Neuropatia	Obraz patologiczny	Obraz elektrofizjologiczny	Typ nowotworu
Neuropatia odsiebna aksonalna	Uszkodzenie aksonalne	Typ aksonalny czuciowo-ruchowy	Rak płuca
CIDP	Ogniskowa demielinizacja	Typ demielinizacyjny	Chłoniak, białaczka, Dysproteinemia
MND	Uszkodzenie rogów przednich rdzenia	Typ komórkowo-aksonalny ruchowy	Chłoniak, rak płuca
Czuciowa neuronopatia	Uszkodzenie zwojów rdzeniowych	Typ czysto czuciowych zaburzeń	Rak płuca, rak sutka
Neuromiotonia	Zaburzenia pobudliwości aksolemmy	Wyładowania neuromiotniczne	Rak płuca, grasiczak

**Prezentacja przypadku
pacjentki z
neuromiotonia w
przebiegu zespołu
paraneoplastycznego
(MM)**

❖ **Pacjentka lat 48**

-subiektywnego uczucia sztywności kończyn dolnych, z trudności w relaksacji mięśni oraz bolesnych kurczów mięśni kończyn dolnych.

❖ **Rozpoznanie: 2008, MM, IgG kappa IIIA**

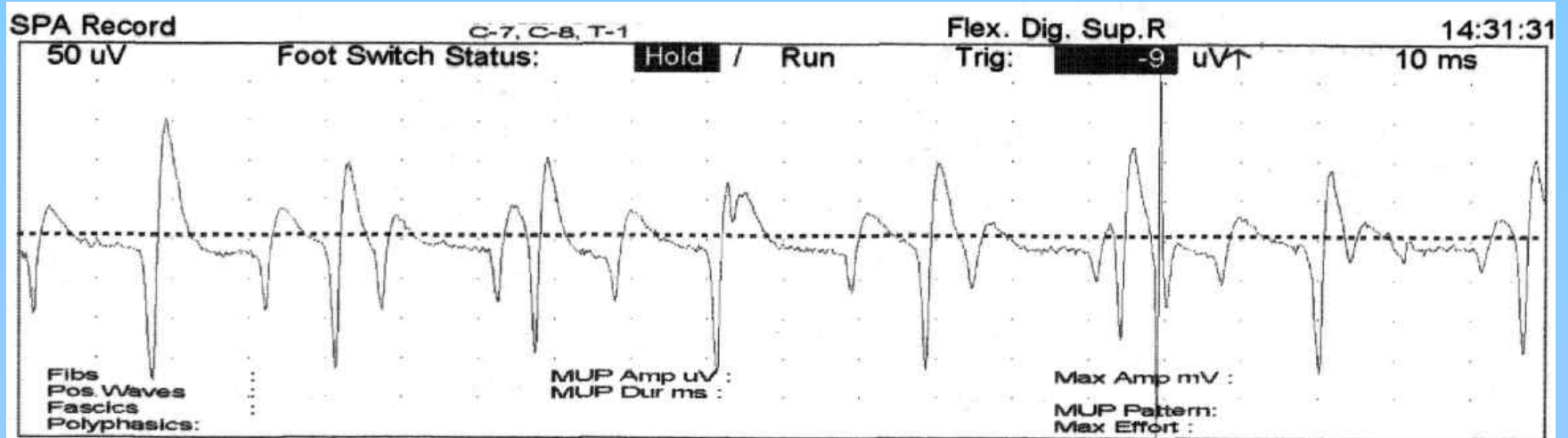
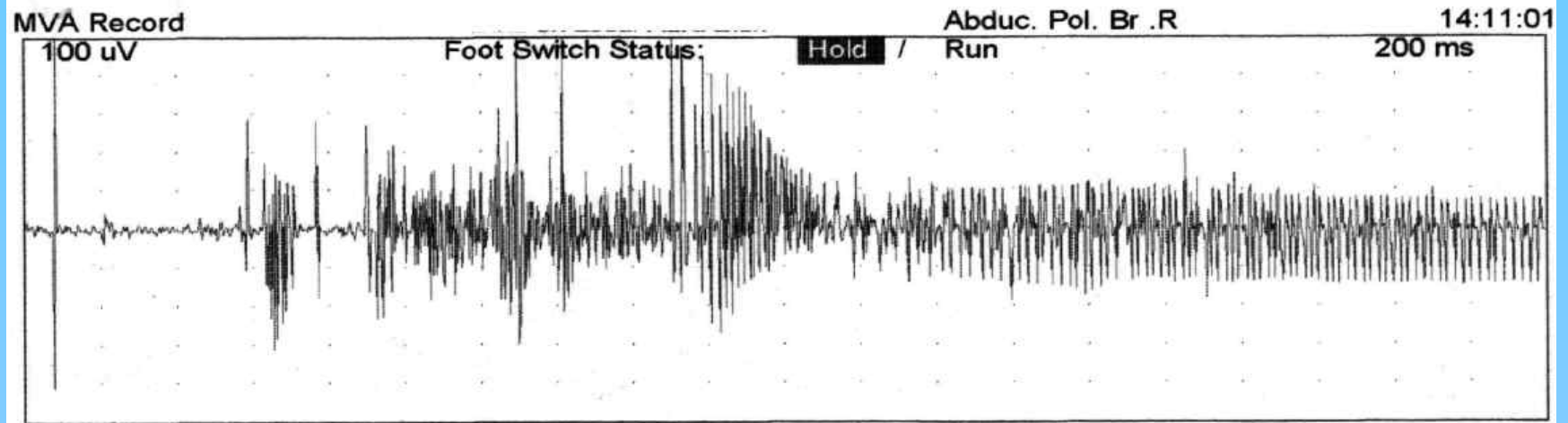
❖ **IgG 27,9 g/l**

❖ **Szpik:plazmocyty 8%**

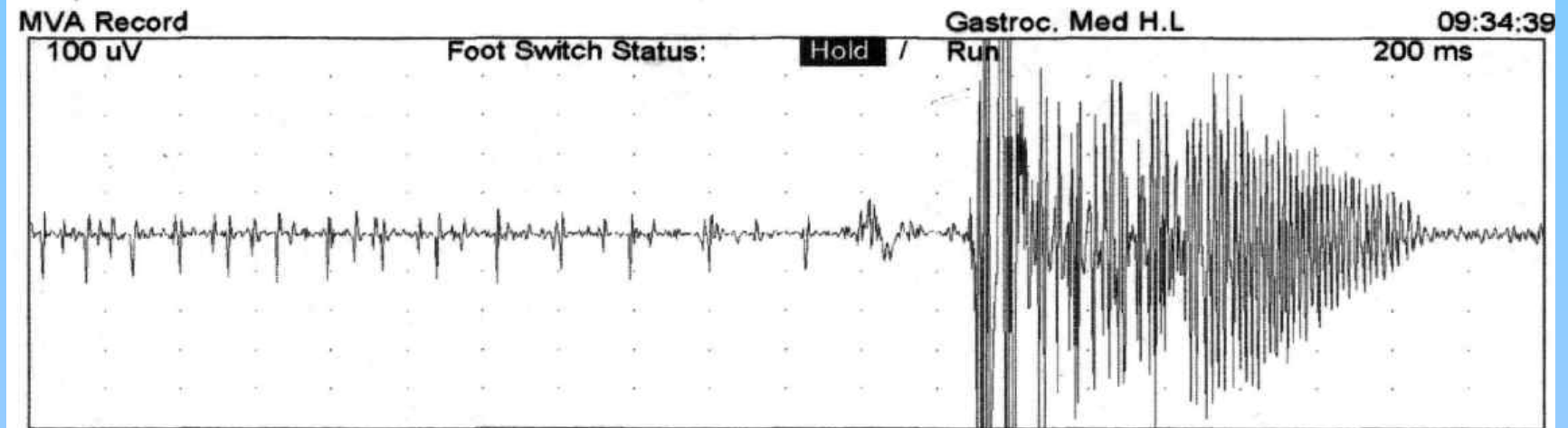
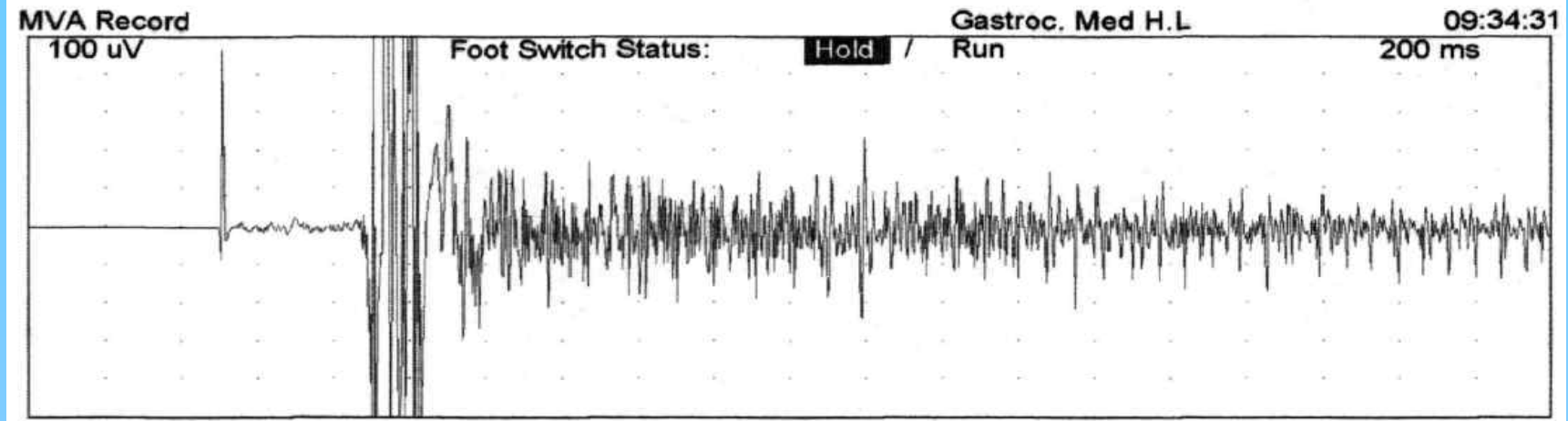
❖ **Trepanobiopat: plazmocyty do 40 w.p.w.**

❖

Wyładowania neuromiotoniczne - m. odwodziciel krótki kciuka

Wyładowania neuromiotoniczne - m. brzuchaty łydki

Polineuropatia czuciowo- ataktyczna

- Zaburzenia czucia głębokiego, zaburzenia ułożenia ruchu i wibracji
- Również w MGUS (monoklonalna gammapatia o nieokreślonym znaczeniu-
Monoclonal Gammopathy of Undetermined Significance)

Polineuropatia przypominająca CIDP

- Przewaga zaburzeń czucia
- Obejmuje kończyny górne i dolne

Neuropatie „CIDP-like”

W przebiegu schorzeń:

- cukrzycy (CIDP-DM) - -steroidy (60%), plazmafereza (20%), IVIG (44%)
- monoklonalnych gammopatii (CIDP-MGUS)- 10-20% CIDP- steroidy, plazmafereza, IVIG
- szpiczaka mnogiego,
- szpiczaka osteosklerotycznego,
- makroglobulinemii Waldenstroma,
- zespołu POEMS (*polineuropathy, organopathy, endocrinopathy, M-protein, skin changes*),
- zespołu Sjögrena
- HIV
- błonicy, trądu, neuropatii polekowych (amiodaron, perheksylina)

CIDP- kryteria INCAT (1)

(*Inflammatory Neuropathy Cause and Treatment*)

Częstość występowania: 2-7,7/100 tys.

Obraz kliniczny:

- czas trwania objawów - co najmniej 2 m-ce
- objawy czuciowo-ruchowe w co najmniej 1 kończynie
- arefleksja lub hyporefleksja

2. Obraz elektrofizjologiczny:

- częściowy blok przewodzenia lub zwiększona dyspersja czasowa odpowiedzi - w co najmniej 2 nerwach oraz znacząco obniżona CV lub wydłużona latencja końcowa lub wydłużona (lub brak) latencja fali F - w co najmniej 3 nerwach
- lub: w przypadku braku bloku przewodzenia i zwiększenia dyspersji czasowej odpowiedzi - spadek CV lub wydłużenie latencji końcowej lub latencji fali F w co najmniej 3 nerwach
- lub: jeśli zmiany elektrofizjologiczne dotyczą tylko 2 nerwów - obecność zmian demielinizacyjnych w biopsji nerwu łydkowego.

Neurology 2003; 60 (Suppl. 3): 8-15

CIDP- kryteria INCAT(2)

Kryteria dodatkowe:

- ***Obraz patologiczny:***
- **biopsja n. łydkowego: obecność objawów demielinizacji i remielinizacji, dodatkowo obecność nacieków komórek jednojądrzastych, struktur cebulowatych;**
- ***Obraz laboratoryjny:***
- **badanie płynu mózgowo-rdzeniowego: cytoza <10/mm, zwiększony poziom białka;**
- **VDRL (-)**

- **Pacjentka lat 50 hospitalizowana z powodu narastających od około 2 m-cy objawów zaburzeń czucia powierzchownego i osłabienia siły mięśniowej odsiebnych cz. kończyn dolnych i górnych.**
- **Rozpoznanie (sierpień 2007): MM, IgA kappa IIIA**
- **Szpik: plazmocyty 7,5%**
- **IgA 39,9 g/l**

Prezentacja przypadku

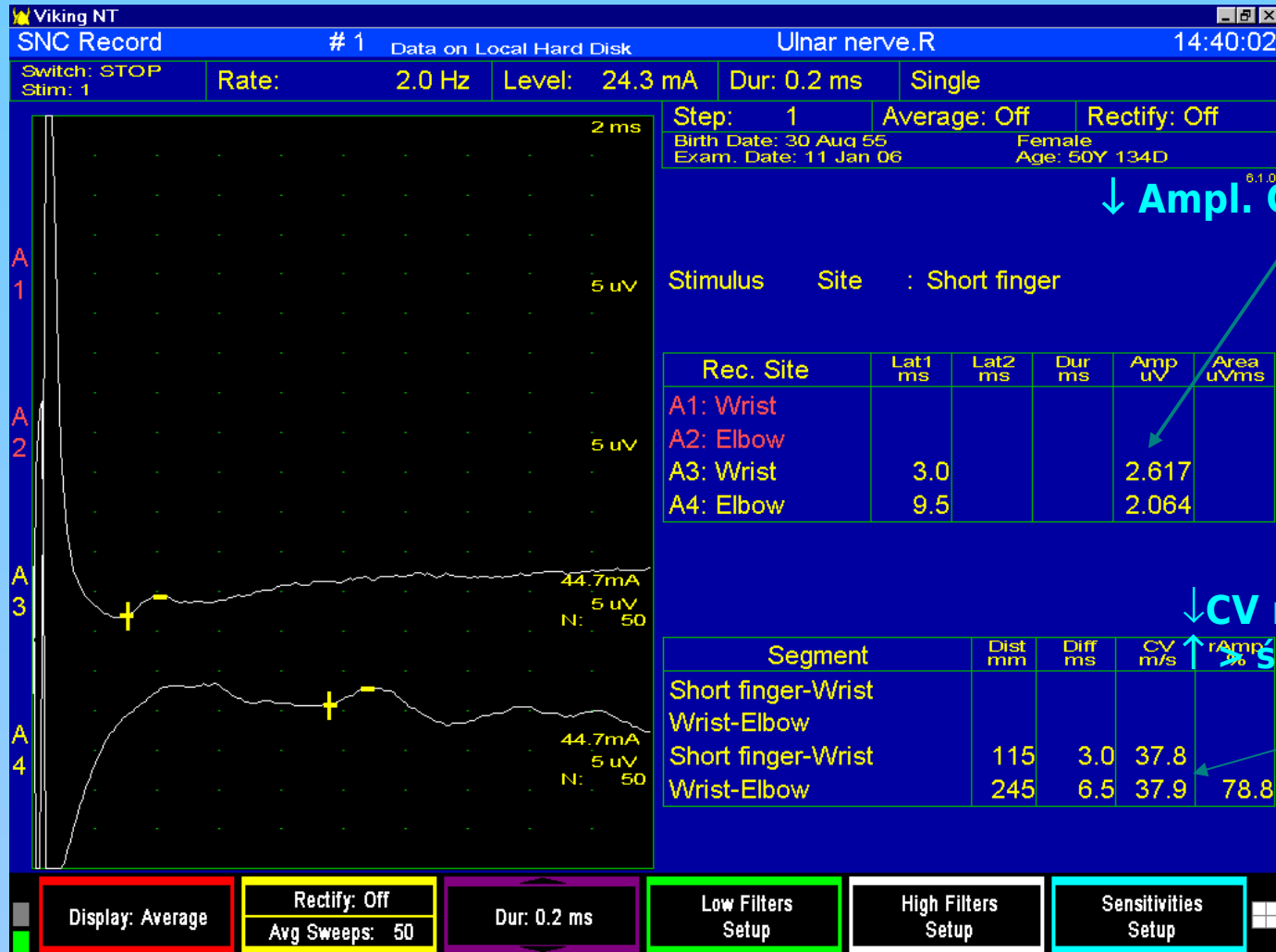
Wywołany potencjał czuciowy z nerwu łokciowego

Norma ampl (nadgarstek)= $13 \pm 4 \mu\text{V}$

Norma ampl (łokieć)= $7 \pm 2 \mu\text{V}$

Norma CV (nadgarstek-łokieć)= $67 \pm 4,5 \text{ m/s}$

Norma CV (palec-nadgarstek)= $55 \pm 5,5 \text{ m/s}$

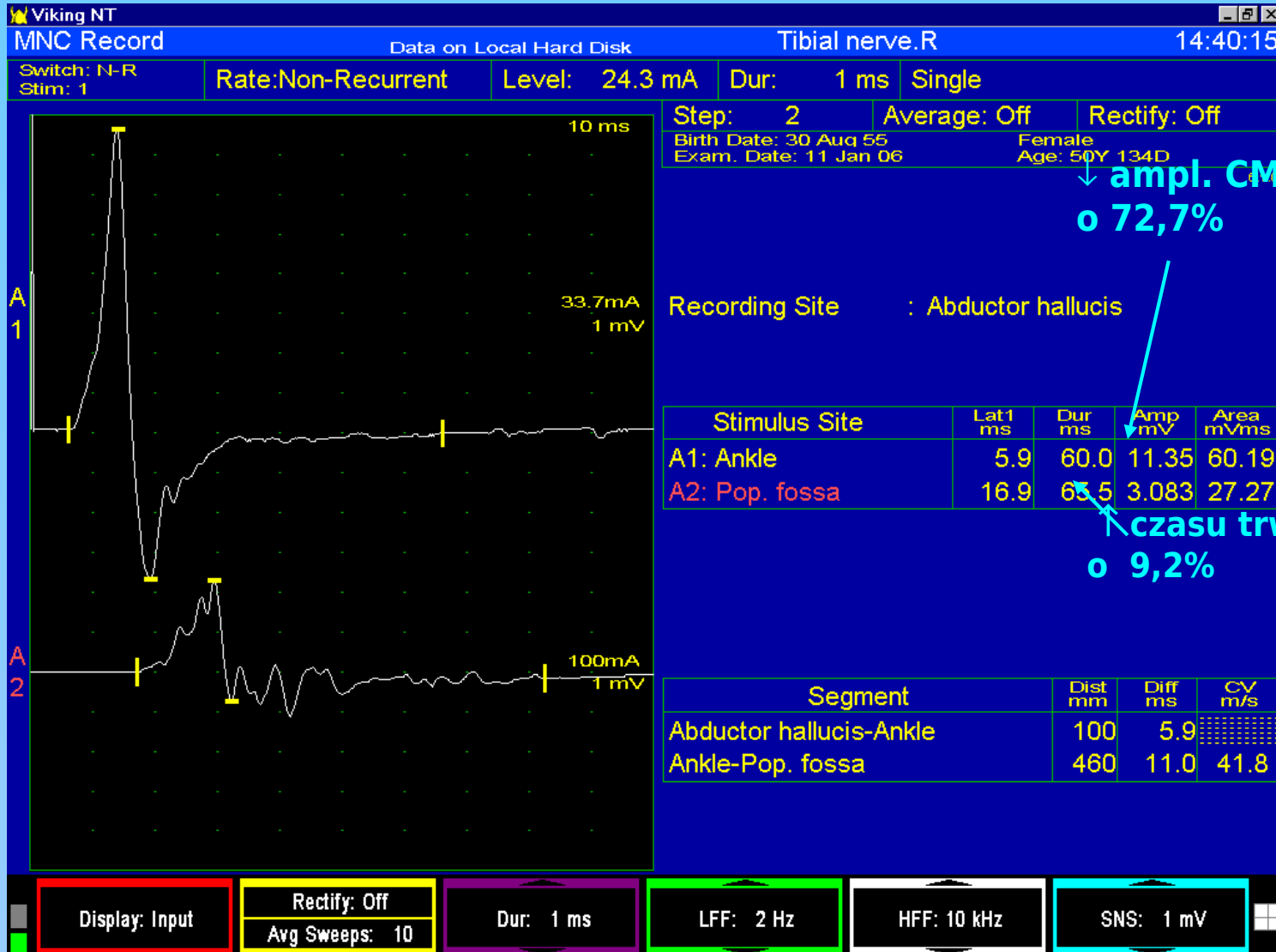

↓ Ampl. CSAP > śr.-2,5SD (3 μV)

↓ CV na całej długości nerwu > śr. - 5,5 SD (42,25)

Blok przewodzenia we włóknach ruchowych n. piszczelowego tylnego (odbiór elektrodą igłową)

Norma Lat. końcowa=2,3-3,7 ms
 Norma CV= 50-69 m/s
 Norma Ampl.=7-28 mV

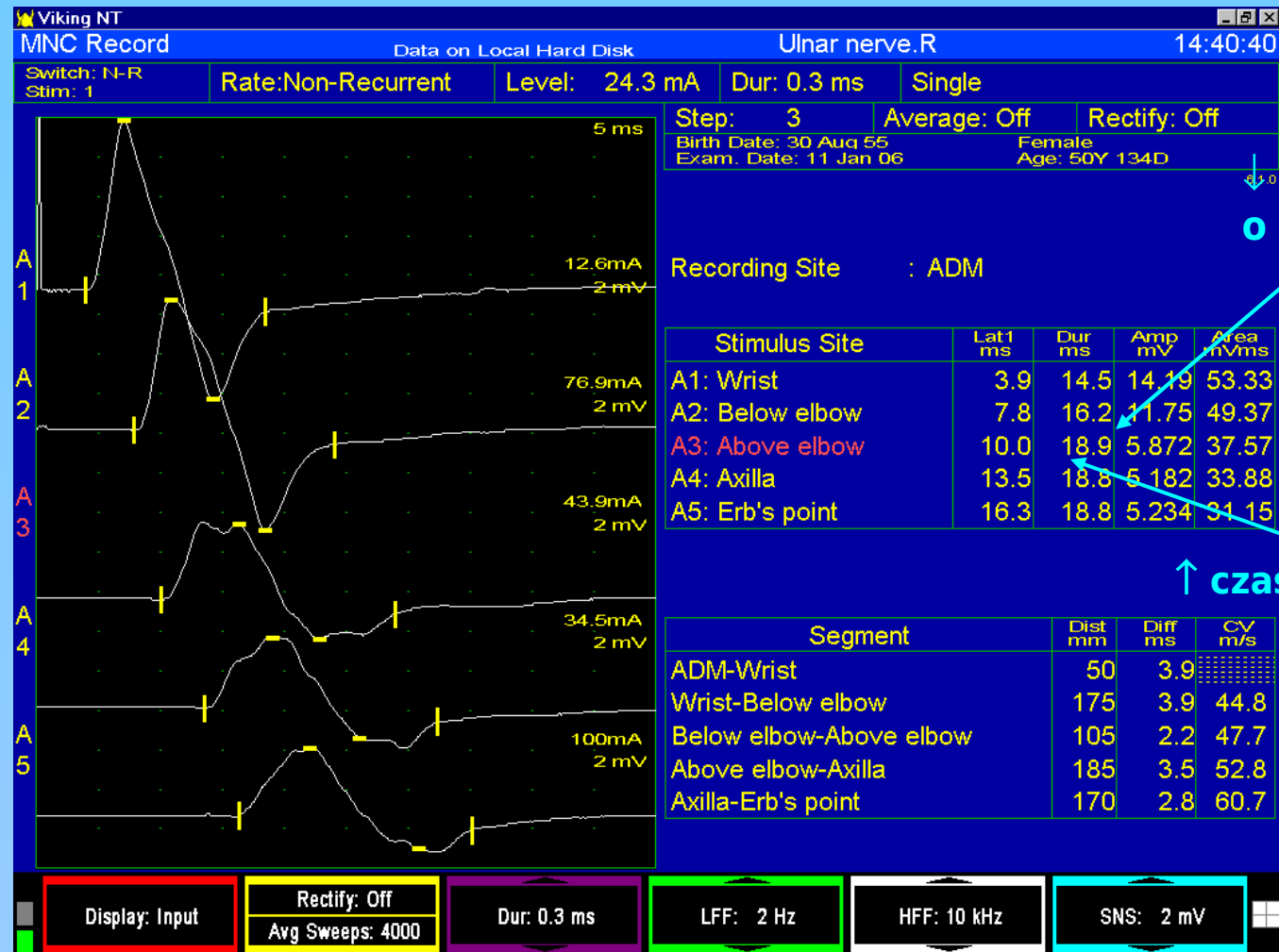

ampl. CMAP
 o 72,7%

czasu trwania potencjału
 o 9,2%

Blok przewodzenia włókien ruchowych nerwu łokciowego - odbiór el. powierzchniową

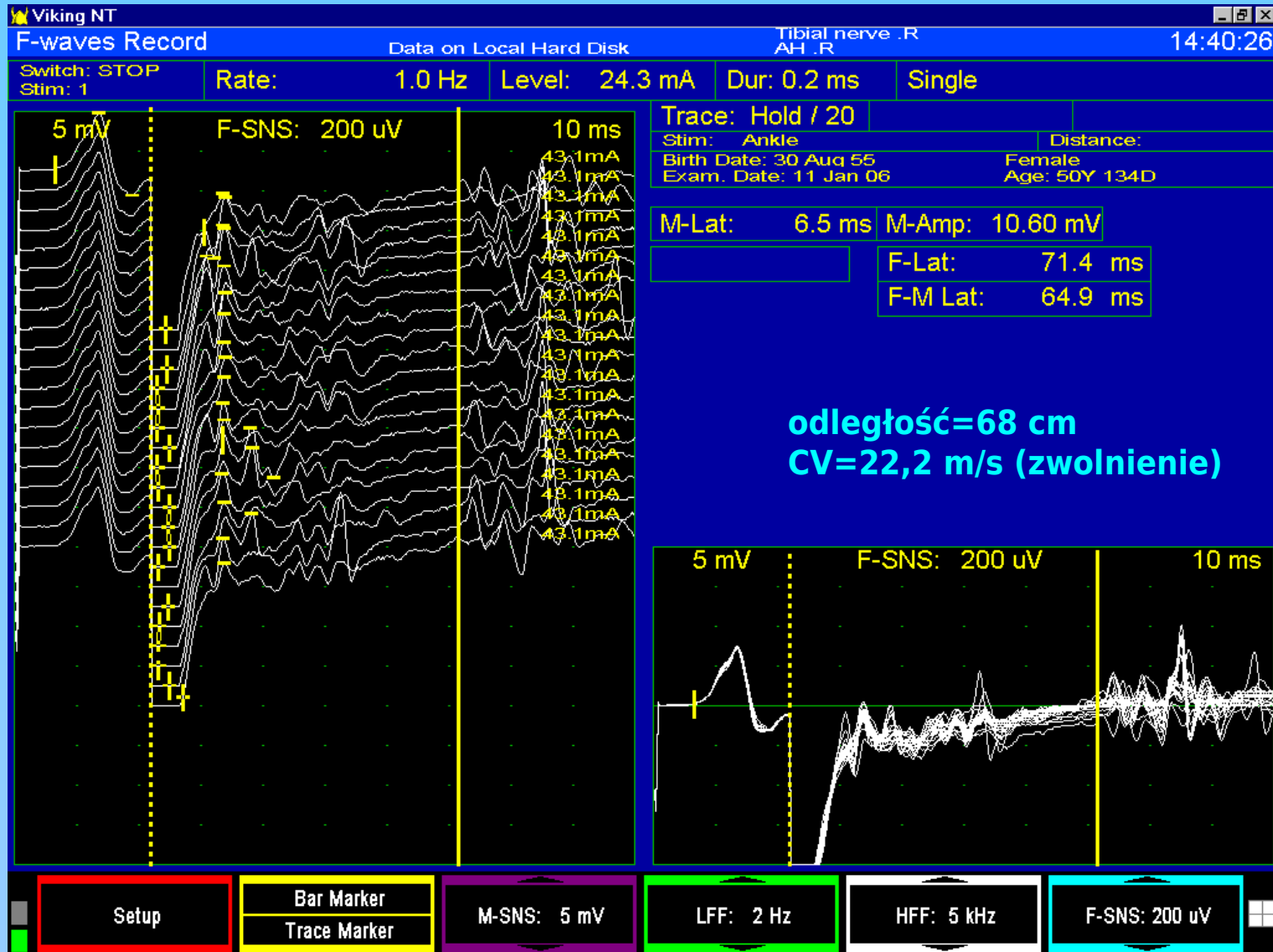
- Dol. gr normy-CV= 50,61 m/s (nadgarstek - poniżej łokcia)
- Dol. gr normy-CV= 42,81 m/s (poniżej łokcia-powyżej łokcia)
- Dol. gr normy-CV= 52,96 m/s (powyżej łokcia - pachą)
- Dol. gr normy-CV= 58,22 m/s (pachą - Erb)

↓ ampl. CMAP
○ 50,5%

↑ czasu trwania CMAP o 15,9%

Fala F ze stymulacji wł. ruchowych nerwu piszczelowego tylnego prawego

Orzeczenie

Przewlekłe, uogólnione uszkodzenie czuciowego i ruchowego neuronu obwodowego obejmujące pnie nerwów z obecnym blokiem przewodzenia w nerwach łokciowym i piszczelowym kończyn prawych.

Neuropatia bólowo- wegetatywna

- Zmiany o charakterze aksonalnym stwierdza się w neurografii

POEMS

- **P** - POLINEUROPATIA
- **O** - ORGANOMEGALIA
- **E** - ENDOKRYNOPATIA (cukrzyca, hiperprolaktynemia, zaburzenia gonadalne)
- **M** - MONOKLONALNE BIAŁKO
- **S** - ZMIANY SKÓRNE

POEMS

- Przewlekła, postępująca polineuropatia z przewagą zaburzeń neuronu ruchowego, współistniejąca demielinizacją, bez depozytu immunoglobulin w mielinie
- IgG>IgA>IgM
- Lambda >95%

Leczenie POEMS

- Radioterapia na pojedyncze lub mnogie zmiany osteosklerotyczne
- Alkeran+prednison
- Megachemioterapia i autoprzeszczepianie

Polineuropatia w MGUS – monoklonalna gammapatia o nieokreślonym znaczeniu

- Przeciwciała: monoklonalne IgM, MAG, nie-MAG
- Typ Neuropatii: heterogenne demielinizacja, aksonalna
- Dominujące objawy neurologiczne: przewlekła bezbólowa ataksja czuciowa

Polineuropatia w MGUS

Przeciwciała: IgA lub IgG

Typ Neuropatii:

aksonalna > demielinizacyjna

Dominujące objawy neurologiczne:

przewlekła, łagodna

Polineuropatia w MGUS

- Polineuropatia czuciowo-ruchowa z przewagą zaburzeń czuciowych, powolnie postępująca, podstępna
- Nie obejmuje nerwów czaszkowych
- W badaniu bioptycznym stwierdza się depozyty IgM w osłonce mielinowej nerwów

Polineuropatia w MGUS- leczenie

- Wymiana osocza, lepsze wyniki w gammopatii IgG i IgA niż IgM
- Immunoglobuliny I.V.
- Fludarabina
- Rituximab

Pierwotna amyloidoza

- Polineuropatia czuciowo-ruchowa
- Uposledzenie czucia, zmiana wrażliwości, ból
- Uszkodzenie neuronów wegetatywnych
- Elektromiografia i przewodnictwo nerwowe mogą być prawidłowe
- Badanie bioptyczne nerwu ijawnia degeneracje aksonów, u części chorych depozyty amyloidu w nerwie.

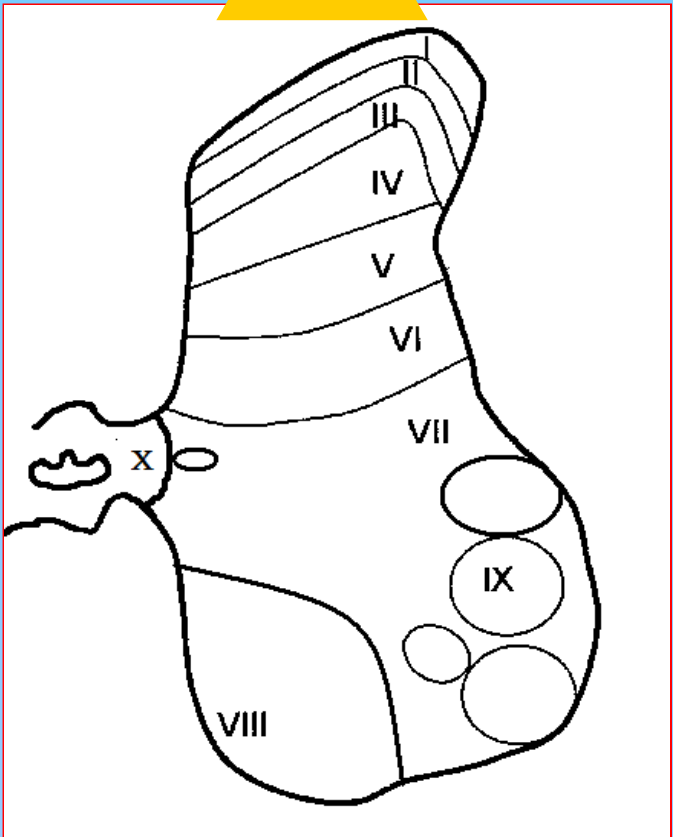
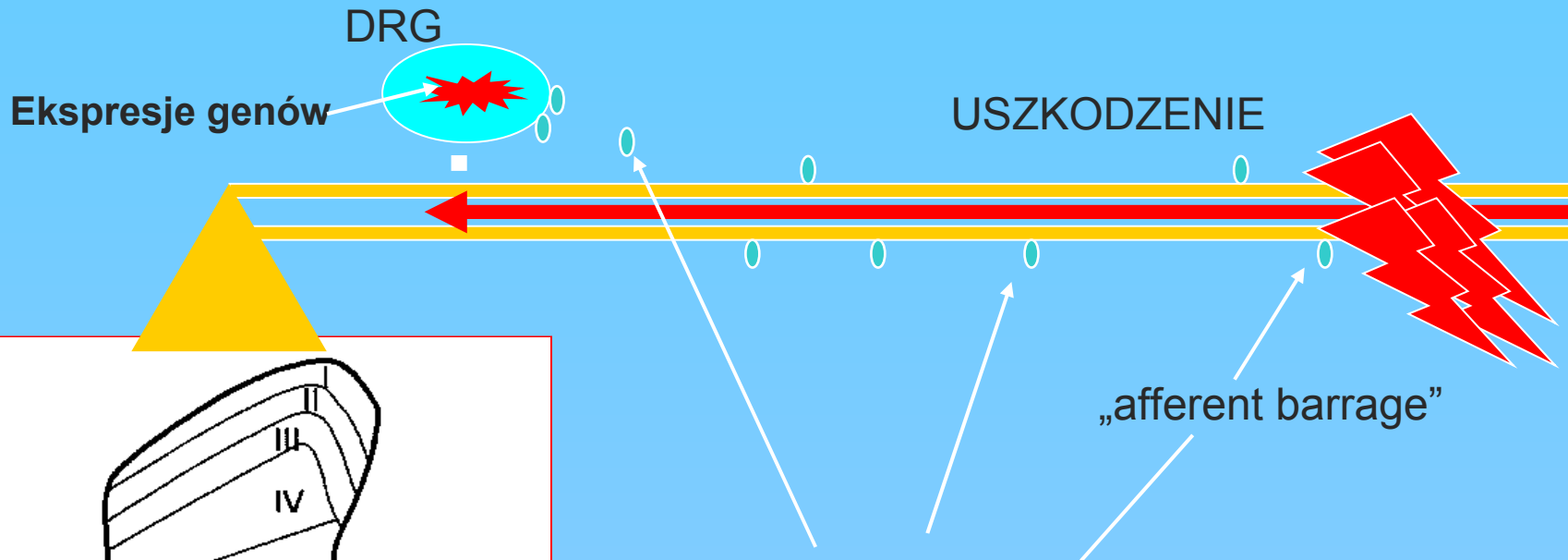
Epidemiologia bólu neuropatycznego < 1% wszystkich dolegliwości bólowych

- Półpasiec: 10 %
- Neuropatia cukrzycowa: 3,5% - 60%
- Ból fantomowy: 2% - 4%
- ZWBM: 14%

Przerwanie przewodnictwa w nerwie obwodowym spowodowane uszkodzeniem nerwu

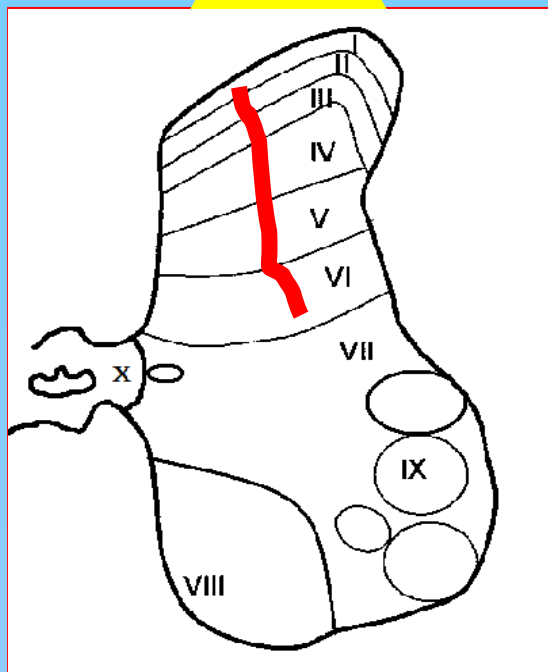
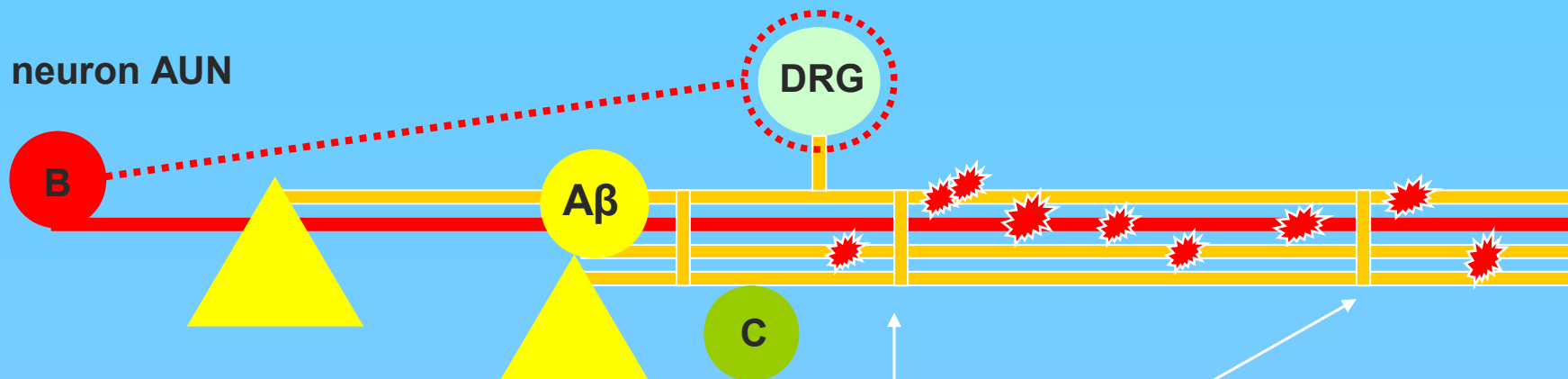

- Deficyt ruchowy
- Ból samoistny
- Hiperalgezja
- Hiperpatia
- Alodynia
- Zaburzenia wegetatywne

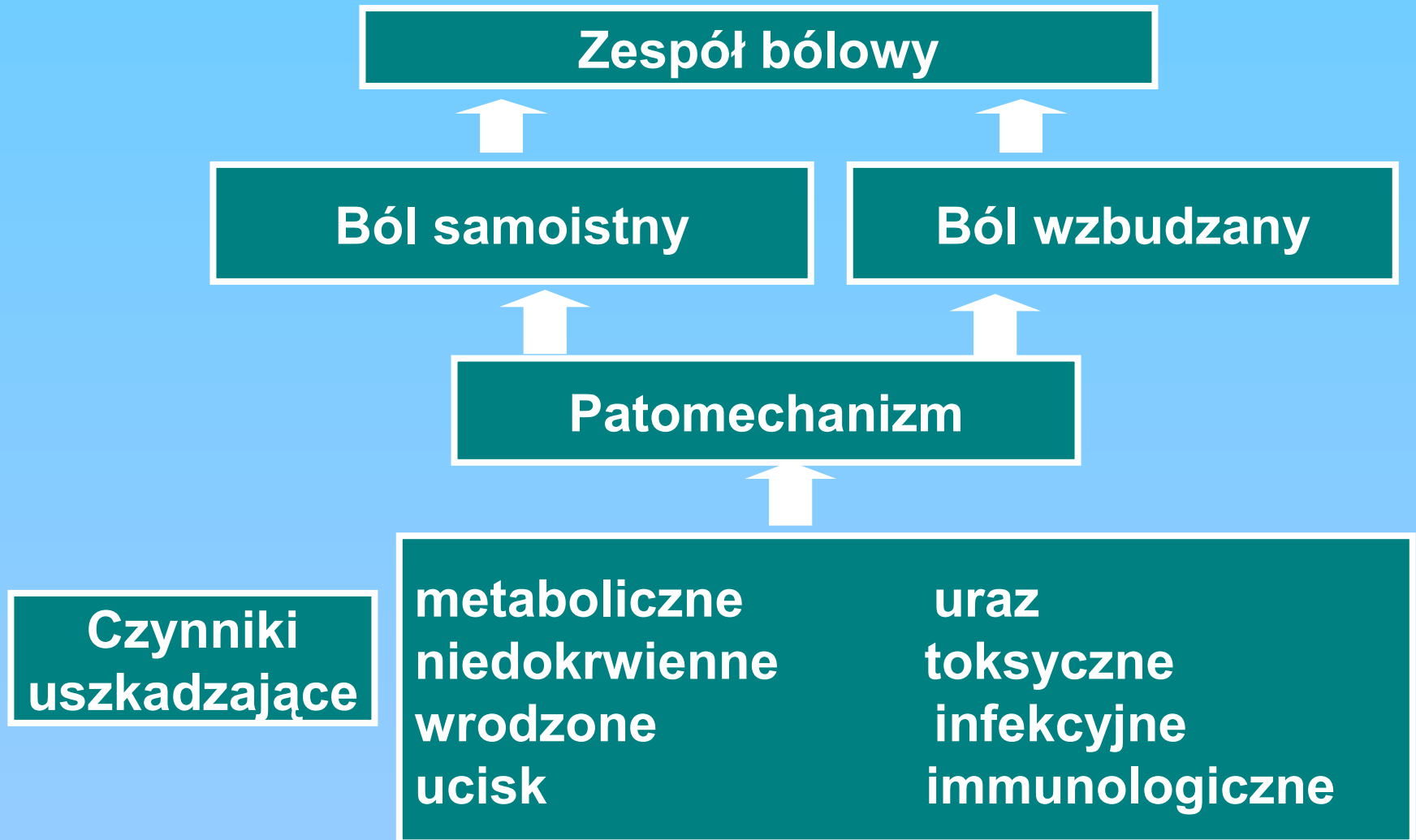
Ektopowe rozruszniki nerwów

neuron AUN

EFAPSY
alodyna
ból zależny od układu współczulnego

Etiologia, patomechanizm i objawy bólu neuropatycznego

Dlaczego przewlekły ból neuropatyczny jest zazwyczaj oporny na wszelkie formy leczenia ?

1. Złożona patogeneza
2. Trwałe uszkodzenie neuronów
3. Nieznane jeszcze mechanizmy powstania

Złożona patogeneza

1. Każdy rodzaj bólu neuropatycznego ma inny mechanizm powstania
2. Różnice dotyczą indywidualnych pacjentów z podobnym zespołem bólowym
3. W różnym okresie trwania bólu mechanizm może być inny
4. W wielu zespołach bólowych występuje ból mieszany: zapalny, niezapalny, zależny od układu współczulnego

Trwałe uszkodzenie neuronów

Uszkodzenie nerwu prowadzi do ekspresji i transkrypcji genów, produkcji patologicznych drobin białek i trwałe obniżanie progu pobudliwości neuronów, z możliwością (tak jak padaczkę) samoistnych wyładowań.

Perspektywy skutecznego leczenia?

Techniki inżynierii genetycznej?

Nieznany mechanizm powstania

Spinal cord gila : new players in pain

Wattkins L. R et al., Pain 93,2001

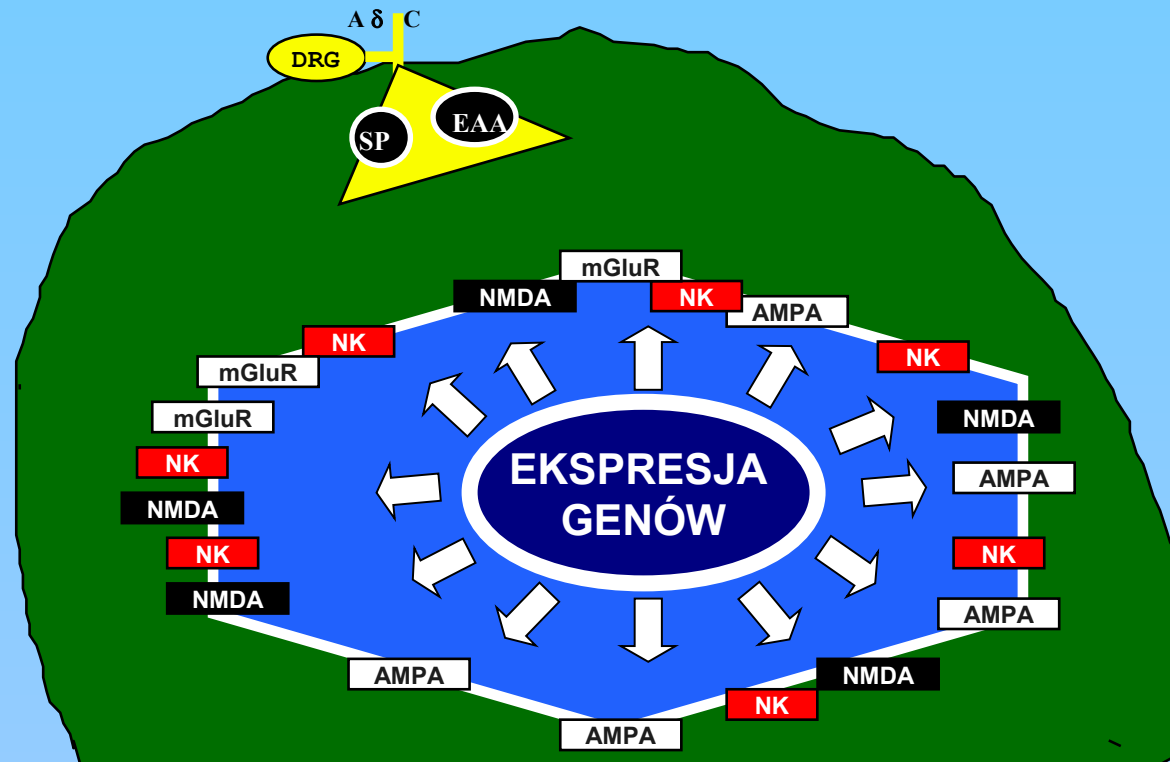
Pobudzenie komórek gleju, uwalnianie cytokin prozapalnych mogą być odpowiedzialne za powstanie i podtrzymywanie zespołu bólu przewlekłego.

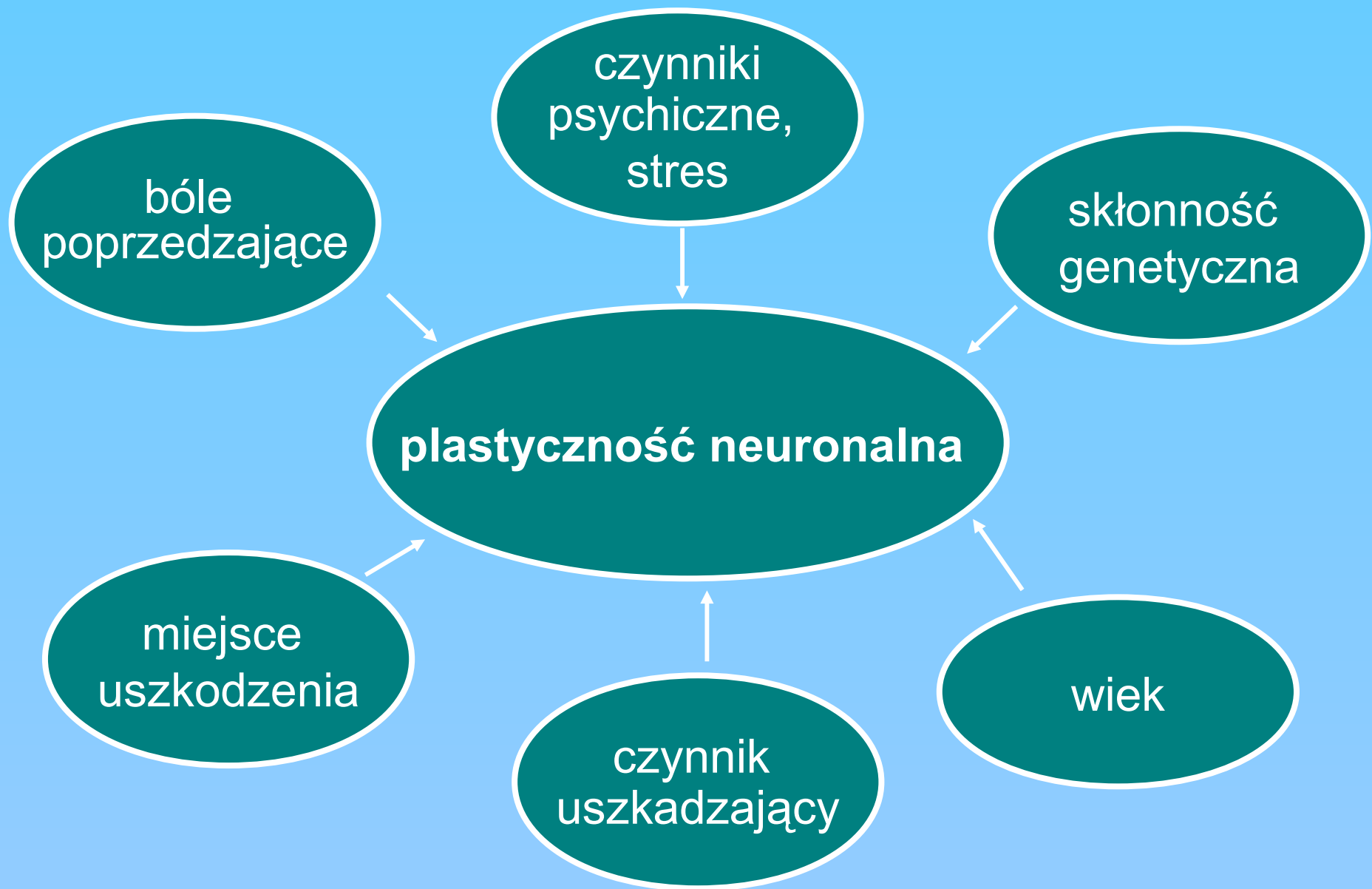
Okolordzeniowe stosowanie leków antycytokinowych?

Przewlekły ból neuropatyczny jest chorobą

nadpobudliwych błon komórkowych neuronów, których samoistne nie powodują tak jak w padaczce uogólnionych drgawek lecz doznania bólowe

Leczenie farmakologiczne bólu neuropatycznego

Testy farmakologiczne:

Ustalenie skuteczne działających leków lub ich kombinacji poprzez podanie dożylnie i porównanie z placebo.

Pośrednie ustalenie mechanizmu powstania bólu

Metoda prób i błędów:

Podawanie kolejno leków o uznanej skuteczności działania aż do uzyskania ulgi w dolegliwościach.

Kierunki leczenia bólu neuropatycznego

- Leczenie schorzenia podstawowego

cukrzyca

półpasiec

odstawienie czynników neurotoksycznych

- *Zmniejszenie stopnia natężenia doznań bólowych*
- *Leczenie niekorzystnych objawów towarzyszących*
- *Leczenie psychologiczne : strategie radzenia sobie*

Testy analizy farmakologicznej

STOSOWANE SUBSTANCJE

I line

Acetaminophen

Niesterydowe leki przeciwzapalne

Lidocaina plastry, krem, płyn

Trójcykliczne przeciwdepresyjne

(desipramina, nortriptyline,
amitriptyline, clomipramina,
Imipramina)

Gabapentyna

Pregabalin

II line

Duloxetyna

Carbamazepina

Oxcarbamazepina

Tramadol

STOSOWANE SUBSTANCJE

III line

Topiramate

Zonisamide

Levetiracetam

Venlafaxine

Paroxetine

Fluoxetine

Oxycodon

Morfine sulfate

Fentanyl

Methadone

Leki przeciwdrgawkowe

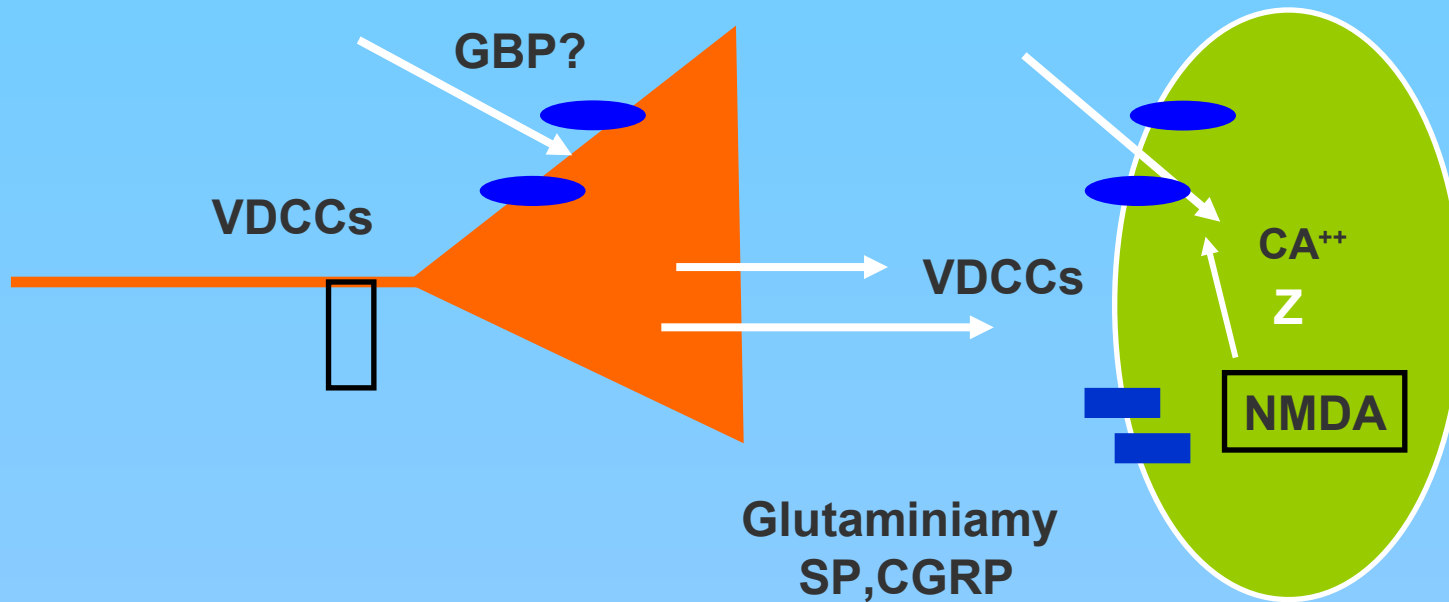
Zahamowanie przewodnictwa neuronalnego

**Leki nasilające transmisję
kwasu γ -aminomasłowego
hamującego neuroprzekaźnika
w układzie nerwowym (GABA)**

Gabapentin, Pregabalina

Zmiany uwalniania neuroprzeekaźników

Rola regulowanych napięciem kanałów wapniowych w rdzeniu kręgowym i w mózgowiu

Gabapentyna – działanie
na podjednostkę α_2
 δ VCDDs

Pośredni wzrost stężenia GABA
– zablokowanie dekarboksylazy
glutaminowej

Gabapentyna (GBP)

Mechanizm działania:

wykazuje strukturalne podobieństwo do kwasu γ -aminomasłowego (GABA)- hamującego neuroprzekaźnika w układzie nerwowym,

Efekt przeciwbólowy:

jest wynikiem zmniejszania napływu jonów wapnia do zakończeń nerwowych i redukcji uwalniania pobudzających neurotransmiterów.

Dawkowanie: (Gabapentin TEVA; Neurontin Pfizer 100mg, 300mg, 400mg, 600mg, 800mg)

start: 100-300mg./noc, następnie co 1-7 dni zwiększać dawkę o 100 lub 300 mg.; dawka terapeutyczna 1800-3600 mg

Czas osiągnięcia efektu przeciwbólowego: 2-4 tygodnie, czas do dawki docelowej 3-8 tygodni

Gabapentyna

- Nie łączy się z białkami osocza
- Okres półtrwania wynosi 6-7 godzin
- U chorych z niewydolnością nerek konieczna jest redukcja dawki

-

GABAPENTYNA (GBP)

Najczęściej występujące objawy niepożądane:

1. Zawroty głowy
  2. Senność
  3. Przyrost masy ciała
  4. Wymagana redukcja dawki względem klirensu kreatyniny
- nie łączy się z białkami osocza
  - okres półtrwania wynosi 6-7 godzin

Gabapentyna w bólach neuropatycznych różnego pochodzenia trwających dłużej niż 2 lata

307 pacjentów – średni wiek 57 lat

alodynia – 69%

ból parzący –
80%

hiperalgezja – 71%

Gabapentyna w dawkach maksymalnych : 1800 mg lub 2400 mg

Całkowita ocena leczenia - bardzo dobra lub dobra – 35% pacjentów w porównaniu do 16% po zastosowaniu placebo

PREGABALINA (PG)

Mechanizm działania:

redukcja pobudzających neurotransmiterów.

Dawkowanie: (Pregabalina- Lyrica 75mg, 150mg, 300mg)

150-600 mg/dobę w dawkach podzielonych 2-3 razy dziennie

Czas osiągnięcia efektu przeciwbólowego:

1-2 tygodnie, dawke zwiększa się stopniowo w ciągu pierwszych 7 dni.

PREGABALINA

Najczęściej występujące objawy
niepożądane:

- senność
- zawroty głowy
- obrzęki
- przyrost masy ciała
- wymaga redukcji dawki leku względem klirensu kreatyniny

TRÓJPIERŚCIENIOWE LEKI ANTYDEPRESYJNE

Desipramina, nortriptyline, **amitriptyline**, clomipramine, imipramine

Mechanizm działania:

1. Zwiększenie stężenia adrenaliny i serotoniny (- NA,- 5HT) poprzez zahamowanie ich fizjologicznej inaktywacji na poziomie synapsy i opóźnienia wchłaniania zwrotnego

2. Monoaminy działają również w rogach tylnych rdzenia i układzie zstępującej antynocycepcji,

co wpływa modulująco na segmentarne i nadsegmentarne układy nocyceptywne

Dawkowanie:

doustnie 10-25 mg/dobę przed snem, stopniowo zwiększanie dawki o 10-25 mg co 3-7 dni do dawki 75-150mg/dobę, w zależności od tolerancji

Czas osiągnięcia efektu przeciwbólowego: 6-8 tygodni

TRÓJPIERŚCIENIOWE LEKI ANTYDEPRESYJNE

Najczęściej występujące objawy niepożądane:

1. Działanie antycholinergiczne
2. Działanie przeciwhistaminowe
3. Działanie kardiotoksyczne
4. Obniżają próg pobudliwości drgawkowej
5. Mają niski wskaźnik terapeutyczny
6. Nie należy stosować u ludzi starszych

LEKI ANTYDEPRESYJNE

- DULOKSETYNA
- Dawkowanie: 60-120 mg
- Czas osiągnięcia efektu przeciwbólowego:
1 tydzień

Duloksetyna w bólach neuropatycznych w przebiegu cukrzycy

12 tygodniowy okres obserwacji

Wiąże się z białkami osocza – 96%

Jest metabolizowana w wątrobie

Okres półtrwania 12 godzin

Duloksetyna w dawkach maksymalnych : 60 mg lub 120 mg

Całkowita ocena leczenia, - znamienna redukcja bólu w porównaniu z efektem placebo już po 1 tygodniu leczenia - zbliżony efekt analgetyczny obu dawek, wyższy odsetek AE przy dawce 120 mg.

Goldstein et al.. PAIN 2005

TRAMADOL

- Lek o działaniu opiatowym
- Dawkowanie: 50mg 1-2 x dziennie, zwiększać dawkę o 50-100mg co 3-7 dni do ustąpienia bólu lub dawki końcowej-400mg
- Najczęściej występujące działania niepożądane: nudności, senność, zawroty i bóle głowy, zaparcia

Leki blokujące patologiczne kanały sodowe:

Leki blokujące patologiczne kanały sodowe:

1. Lidokaina
2. Meksyletyna
3. Karbamazepina
4. Lamotrigina

Możliwości oddziaływania na proces transmisji po uszkodzeniu nerwu

Ektopowe rozruszniki nerwu:

Lidokaina NNT 2,5

Meksyletyna NNT 10

Fenytoina NNT 2,6

Karbamazepina NNT 3,3

$\alpha 2$ –Guanetydyna

Fentolamina – nieaktywne?

Cytokiny – Leki antycytokinowe : brak badań kontrolowanych
(kortykosteroidy, talidomid, pentoksyfilina,
cyklosporyna)

μ , κ , δ - opioidy obwodowo – brak badań kontrolowanych

Lidokaina

Mechanizm działania:

po podaniu dożylnym : selektywna blokada kanałów sodowych TTX-r, zlokalizowanych w ogniskach patologicznych pobudzeń.

Miejsce działania:

nerwiak, ektopowe rozruszniki nerwu, zwój rdzeniowy.

Dawkowanie:

Wolny wlew (9mg/min) dożylny 3-5 mg/kg lidokainy, 2-3 razy tygodniowo lub nawet codziennie

doustnie Meksyletyna (Mexitil) 400-600mg/24 godz.

Wielokierunkowe leczenie bólu przewlekłego

FARMAKOLOGIA:

ustalenie skutecznej kombinacji leków
-testy farmakologiczne

TERAPIA PSYCHOLOGICZNA

modelowanie „pamięci bólowej”

REHABILITACJA:

dążenie do uzyskania samowystarczalności
poprawa jakości życia